

АНОТАЦІЯ

Острога М.М. Підготовка майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – Професійна освіта (Цифрові технології). – Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Суми, 2021.

Зміст анотації

Дисертаційне дослідження присвячене вирішенню проблеми підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності.

У першому розділі схарактеризовано стан розробленості проблеми підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності, проаналізовано цифрові ресурси на предмет їх використання у профорієнтаційній діяльності майбутніх бакалаврів середньої освіти.

За результатами аналізу стану розробленості проблеми дослідження встановлено, що сьогодні професійна орієнтація сприймається як цілеспрямована соціально-психологічна й педагогічна діяльність, що спрямована на підготовку молодого покоління до свідомого й обґрунтованого вибору професії з урахуванням особистих нахилів, інтересів, здібностей, а також суспільних потреб у певних професіях. Найбільш успішним для професійного самовизначення учнів є період, коли відбувається формування стійкого професійного інтересу, усвідомленого професійного наміру, тобто 5-9 класи ЗЗСО, що обумовлює вже на рівні бакалаврату забезпечити формування відповідних умінь майбутніх учителів здійснювати профорієнтаційну діяльність.

Встановлено, що цифрові технології (ЦТ) впливають на форму, рівень і якість проведення профорієнтаційних заходів. При цьому завдяки ЦТ підвищується поінформованість учнів про професії та уможливорюється

усвідомлений професійний вибір на основі професійних уподобань і схильностей.

За контент-аналізом ресурсів мережі Інтернет визначено ті, що підтримують профорієнтаційну діяльність вчителя: освітні портали; сайти з професійної орієнтації молоді (довідники професій, словники професій, спеціалізовані центри з профорієнтації, центри зайнятості, сайти вакансій); сайти ЗВО (віртуальні екскурсії, Інтернет-олімпіади, Інтернет-конкурси, розповіді випускників); соціальні, мережеві сервіси (соціальні мережі, блоги (у т.ч. подкасти), відеозаписи лекцій, ММ-матеріали, вебіари, освітні комп'ютерні ігри); спеціалізовані освітні ресурси (відкриті освітні платформи, відеоматеріали, аудіоматеріали, схеми, карти тощо); спеціалізоване програмне забезпечення (віртуальні майданчики для спілкування, комп'ютерна діагностика, ПЗ для створення профорієнтаційного супроводу (комп'ютерна графіка, середовища програмування, хмарні сервіси) та інші.

За результатами термінологічного аналізу понять «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до профорієнтаційної діяльності» уточнено категорію «готовність майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності».

У структурі готовності майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності визначено чотири компоненти: емоційно-мотиваційний (визначає спрямованість майбутнього вчителя на майбутню профорієнтаційну діяльність саме цифровими технологіями й засобами) когнітивний (характеризує наявність спеціалізованих знань (психофізіологічних, педагогічних, діагностико-методичних, знань з ЦТ, яку утворюють теоретичний базис для успішної реалізації профорієнтаційної діяльності в використанні ЦТ), діяльнісний (увиразнює спеціалізовані вміння використовувати цифрові технології для створення цифрового профорієнтаційного простору та здійснення е-комунікації з учнями), рефлексивний (виражає усвідомлення власної профорієнтаційної діяльності, переконання у власних можливостях керувати

профорієнтаційним процесом засобами цифрових технологій і проявляється в здатності свідомо контролювати й оцінювати результати профорієнтаційної діяльності та коригувати шляхи самовизначення учнів).

У другому розділі теоретично обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання ЦТ у профорієнтаційній діяльності.

Проведено експертну оцінку педагогічних умов підготовки вчителів до використання ЦТ у профорієнтаційній діяльності. За результатами кореляційного аналізу обґрунтовано вибір трьох найбільш ефективних на думку експертів: посилення мотивації опановувати хмарні сервіси та SMM-технології; розширення змісту психолого-педагогічної підготовки питаннями профорієнтаційної діагностики; використання змішаного навчання для розвитку навичок професійної е-комунікації.

Описано модель підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання ЦТ у профорієнтаційній діяльності, яка має своїм результатом позитивну динаміку рівнів готовності (інтуїтивний, репродуктивний, продуктивний і творчий) і яка ґрунтується на низці методологічних підходів (системний, аксіологічний, професійно-особистісний, праксеологічний і візуально-цифровий), враховує сукупність загальнодидактичних та специфічних принципів цифровізації освітнього простору та професійної підготовки вчителя до діяльності у цифровому освітньому просторі; вимагає дотримання педагогічних умов при модернізації змісту професійної підготовки у частині психолого-педагогічних, інформатичних і варіативних дисциплін.

У третьому розділі розроблено критерії і показники для характеристики рівнів готовності майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності, а також експериментально перевірено ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності

За результатами структурно-логічного аналізу категорії «готовність майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання ЦТ у профорієнтаційній діяльності» обґрунтовано критерії і показники такої готовності за кожним із її компонентів: потребовий (показник – мотивація використовувати ЦТ у профорієнтаційній діяльності); знаннєвий (показник – знання про цифрові інструменти і психодіагностичні методики); процесуальний (показник – уміння конструювати профорієнтаційний простір); особистісний (здатність до саморозвитку).

Розроблена система критеріїв і показників готовності майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання ЦТ у профорієнтаційній діяльності дозволяє оцінити її рівні: інтуїтивний (низький); репродуктивний (середній); продуктивний (високий); творчий (найвищий).

Описано експериментальну частину дослідження, яка пройшла у чотири етапи. Теоретико-пошуковий (2018-2019 рр.) присвячено теоретичному усвідомленню й осмисленню проблеми дослідження. Теоретико-методологічний (2019 рік) – визначенню теоретичних і методологічних основ дослідження, а також підготовці матеріалів для педагогічного експерименту. Експериментально-аналітичний (2019-2020 н.р.) – перевірці ефективності педагогічних умов через організацію і проведення педагогічного експерименту.

Узагальнювальний (2021 р.) – підведення підсумків за проведеним дослідженням, систематизацію й узагальнення результатів педагогічного експерименту.

За результатами експериментальної роботи встановлено ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання ЦТ у профорієнтаційній діяльності.

Ключові слова: цифрові технології, бакалаври середньої освіти, підготовка майбутніх бакалаврів освіти, профорієнтаційна діяльність, професійна підготовка, професійна освіта

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України

1. Удовиченко О.М., **Острога М.М.** Професійна підготовка майбутніх учителів інформатики: результати педагогічного експерименту. *Фізико-математична освіта*. 2018. Вип. 1(15). Ч. 2. С. 106-110.
2. Шамо́ня В.Г., Бєсе́дін І.О., **Острога М.М.** Неформальна освіта на платформі Udeму: аналіз курсів з вивчення 3D-графіки. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2019. С. 225-232.
3. **Острога М.М.** Професійна підготовка в галузі ІТ: аналіз ринку ІТ-спеціальностей. *Фізико-математична освіта*. 2019. Вип. 4(22). Ч. 2. С. 52-57.
4. **Острога М.М.** Педагогічні умови підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності. *Фізико-математична освіта*. 2020. Вип. 2 (24). Ч. 2. С. 52-56.

Наукові публікації у закордонних виданнях

5. Yurchenko A.O., Udovychenko O.M., Rozumenko A.M., Chkana Y.O., **Ostroha M.M.** Regional Computer Graphics Competition as a Tool of Influence on the Profession Choice: Experience of Sumy Region of Ukraine. *42nd International Convention on Computers in Education (MIPRO) (May 20-24, 2019)*. Opatija, Croatia, 2019. P. 909-914. (**Scopus&Web of Science**)
6. Udovychenko, O. M., **Ostroha, M. M.**, Chernysh, A. E., Kudrina, O. Y., Bondarenko, Y. A., & Kurienkova, A. V. (2020). The use of electronic textbooks in the learning process: A statistical analysis. *MIPRO 2020 : Proceedings of 43 International convention on information and communication technology, electronics and microelectronics*, 28 вересня – 2 жовтня 2020, Opatija (Croatia). 2020. P. 608-611. doi:10.23919/MIPRO48935.2020.9245146 (**Scopus&Web of Science**)
7. **Острога М.М.**, Шамо́ня В.Г. Модель формирования готовности будущих бакалавров среднего образования к использованию цифровых технологий в профориентационной деятельности. *Science and Education a New*

Матеріали апробаційного характеру

8. **Острога М.** До питання про вивчення модуля «Графічний дизайн» у старшій школі. *Студентська звітна конференція: Матеріали результатів наукових досліджень молодих науковців*. Суми : Вид-во фізико-математичного факультету СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2019. Випуск 13. Том 2. С. 53-56.

9. Юрченко А.О., Удовиченко О.М., **Острога М.М.** Особливості організації профорієнтаційної роботи серед учнів на ІТ-спеціальності: досвід СумДПУ. *Діджиталізація в Україні: інновації в освіті, науці, бізнесі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Бердянськ, 16-18 вересня 2019 року). Бердянськ, 2019. С. 48-49.

10. **Острога М.М.**, Удовиченко О.М. Професійна орієнтація молоді: результати опитування студентів. *Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця (НПК-2020)* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 4 грудня 2020 р.). Суми : ФОП Цьома С.П., 2020. С. 79-81.